

Alle skal være med og si sit ord

Taler

Aasulv Olsen Bryggesaa

Dato

10 august 1911

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om stemmerett for kvinner (2)

- 1 Av den tilslutning, som spørsmålet om kommunal stemmerett for kvinner ifjor fik fra repræsentanter, tilhørende de forskjellige politiske partier, skulde man ha trodd, at det ikke vilde ha mødt synderlig motstand det forslag, som i dag foreligger for Stortinget om statsborgerlig stemmerett for kvinner. Det er vistnok
- 5 saa, at man ikke av den stemmegivning, som fandt sted i Odelsting og Lagting, ubetinget kan slutte, at alle netop var saa helt enig i selve tingen. Det kan tænkes, at der ifjor blev tat taktiske hensyn ved den saks behandling, idet man visste, at der for at faa indført almindelig kommunal stemmerett bare trængtes simpelt flertal i Odelsting og Lagting, og at enkelte derfor kunne ræsonnere som saa: kan
- 10 vi ikke hindre lovens vedtagelse, saa er det politisk klokt at saa mange som mulig stemmer for den. Det kan som sagt tænkes, at saadanne taktiske hensyn kan ha gjort sig gjældende for enkelte; men allikevel maatte man være berettiget til at tro, at motstanden mot denne reform skulde være brudt.
- 15 Det er vistnok saa, at spørsmålet om stemmerett for mænd og kvinder, spørsmålet om at tildele flere og flere stemmerett, det har ikke altid været saa ganske let at løse. Hr. Suhrke sa, at dersom man kastet et blik tilbage paa spørsmålet om almindelig stemmerett for mænd, saa vilde man se, at det har ikke gaat saa ganske glat for sig. Nei, det er ganske sandt; men skulde det tjene
- 20 som mønster for Stortinget nu, saa maatte man dermed erkjende, at den kamp, som var ført imot stemmerett for mænd, - den seige, utholdende kamp - hadde været berettiget, og selv om den i sin tid med den oplysning, som det norske folk da var i besiddelse av, dengang delvis kunde siges at være berettiget, saa vilde det være et langt skridt derfra til til at slutte, at en lignende mostand skulde være
- 25 berettiget nu.

30 Vi vet alle, at man stod saa at sige paa samme standpunkt like fra 1821 til 1884 med hensyn til dem, som skulde ha stemmeret. Stortinget var altfor ræd for at gaa til utvidelse af stemmeretten. Men hvad var følgen? Følgen av Stortingets uvillighet til at gaa til utvidelse, det var den, at folk maatte gaa krokveier for at faa stemmeret. Det var i den tid, det saakaldte myrmandsvæsen blomstret op. Er
35 det saa særdeles behagelig at mindes? Skulde man nu paaberope sig den seige motstand, som i den tid førtes? Jeg tror ikke, at det argument vil veie synderlig nu for tiden. Jeg tror, at de fleste nu for tiden vil maatte indrømme, at den motstand, som dengang førtes, den var utidig seig og streng, og folket selv viste det ved alle de kunstige maater de brukte for at faa formerne i stand slik, at de
40 kunde bli stemmeberettiget. Og vi vet likesaa, at fra 1884 til 1897, da den statsborgerlige stemmeret blev almindelig for mænd, saa var ogsaa i den tid kampen noksaa hidsig, noksaa bitter. Jeg tror ikke, at man kan se tilbake paa den kamp med nogen synderlig stolthet. Jeg tror ikke, at den kamp om almindelig stemmeret, som i sin tid førtes, bør være noget eksempel for os til efterfølgelse i
45 dag. Og denne seige motstand mot utvidelse av stemmeretten, den gav sig ikke heller i 1897.

Da vi i 1901 stod foran spørsmålet om at gaa til almindelig kommunal stemmeret for mænd og til at gi kvinder stemmeret, saa møtte vi atter den seige
50 motstand. Der blev fremsat et forslag om utsættelse av hele saken. Der blev kjæmpet gjennom en langvarig debat om dette med den følge, at utsættelsesforslaget blev forkastet, men mot et noksaa betraktelig mindretal, som stemte for det. Og da man saa endelig skulde gaa til realitetsbehandling i 1901, saa blev der atter igjen fremsat et forslag om, at man skulde ha stemmeret
55 for mænd og for kvinder efter det saakaldte censussystem. Den almindelige stemmeret, selv om det gjaldt bare mænd, den kjæmpet man imot, saa længe der var raad. Da saa endelig Stortinget hadde vedtat almindelig kommunal stemmeret for mænd, og man kom til spørsmålet om at give kvinder stemmeret, blev der talt mange og vakre ord om dette spørsmål. Det blev
60 anbefalt saa at sige fra alle sider i salen; man kappedes en tid om at anbefale dette, men da man kom til spørsmålet om, hvor langt man skulde gaa, var der straks et betraktelig mindretal i Odelatinget, som vilde sætte en høiere censusgrænse end den, som blev vedtat. Man vilde ta skrittet saa kort som raad var. Det gik ikke; man fik den av komiteen indstillede censusgrænse av kr.
65 300,00 paa landet og kr. 400,00 i byerne. Senere har der været arbeidet for at gaa videre, og for den kommunale stemmerets vedkommende lykkedes det som sagt

70 efter 8 a 9 aars arbeide og paa grund av den høstede erfaring at komme frem til almindelig stemmeret ogsaa for kvinder. Vi var i 1907 kommet saa langt, at vi fik statsborgerlig stemmeret ogsaa for kvinder, men paa grundlag av det gamle censussystem.

75 Nu siges der her i dag, at man har forliten erfaring at bygge paa, naar spørsmålet blir om at gaa videre. Men vi har for det første en lang erfaring om det uheldige i at la stemmeretten være avhængig av et system som dette censussystem; man har en lang erfaring, like fra 1884. Den tid gjaldt systemet stemmeret for mænd, men allerede da viste det sig at være yderst uheldig. Men endnu uheldigere var det naturligvis, naar det gjælder stemmeret for kvinder, gifte kvinder, som ikke har særeie og som ikke selv blir lignet i skat; for dem er 80 det ikke bare dette med deres økonomiske stilling: om den er saapas god, at manden kan ligned i en indtægt av kr. 300,00 paa landet og kr. 400,00 i byerne, men for dem er det ogsaa, om vedkommende mand finder det for godt at la hustruen bli stemmeberettiget, om han vil betale skatten, for skatten skal være betalt. For kvinder er dette censussystemet dobbelt urimelig og dobbelt uheldig, 85 saa her er det erfaringen, som tilsiger at gaa til utvidelsen, og man har, som sagt, en lang erfaring.

Hr. Suhrke paaberopte sig ogsaa grundlovens § 112 og sa, at erfaring skulde ha vist, at en ændring i grundloven var paakrævet, før man skulde gaa til den. Ja, det 90 er i grunden det samme, som allerede er sagt; jeg mener, at erfaring har vist, at disse bestemmelser er uheldige, enten det gjælder for mænd eller det gjælder for kvinder. Der kan i saa maate ikke være forskjel utenom det, som jeg allerede har sagt. Og dertil kommer, at om man vil holde sig ret og slet til det rent formelle, har man jo adskillige eksempler paa, at bestemmelser i grundloven har været 95 forandret, ikke bare med 3 aars mellemrum, men med et mellemrum av bare 4 dage, ja med et mellemrum av bare nogen faa minutter. I 1891 blev § 32 i grundloven forandret to ganger samme aar. Man vedtok først helt ny redaktion av denne paragraf, men i den redaktion var vicekongedømmet beholdt, og saa senere i samme aar vedtok man en ny redaktion av § 32, hvori dette ord blev 100 utelatt. § 77 er likeledes forandret to ganger samme aar med fire dages mellemrum, og i den senere tid har vi et eksempel paa, at § 112 selv har været ændret i to paa hinanden paafølgende tingperioder. Man vedtok i 1905 en ændring, som gik ut paa, at grundlovsforslag kunde fremsættes i hvilket som helst av periodens tre aar og avgjøres likeledes i hvilket som helst av den følgende 105 periodes tre aar. I næste tingperiode gik man til den forandring, at

grundlovsforslag bare kunde fremsættes i de to første aar og maatte avgjøres ogsaa i det to første aar av næste tingperiode. Selvom man derfor vil holde sig til det strengt formelle her, har man nok av eksempler paa, at man har gaat til
110 ændringer i grundloven med kortere mellemrum, end der her er tale om, men jeg mener, det er mere uvæsentlig. Det væsentlige her er selve indholdet, selve realiteten, og da fastholder jeg, at erfaringen her har vist os, for det første at dette censussystem er uheldig; men erfaringen har vist noget mere; erfaringen har vist, at kvinderne er fuldt skikket, fuldt modne til at faa stemmeret, baade
115 kommunal og statsborgerlig.

Ved de kommunale valg har det vist sig, at kvinderne har møtt forholdsvis ganske godt frem ved valgene. Den seneste kommunale statistik var ikke utkommet den tid, denne indstilling blev skrevet, og der var saaledes ikke
120 anledning til at ta ind noget fra den; men senere har vi faat den, og jeg vil henvise herrerne til den. Den viser, at deltagelsen i valgene har vokset jevnt og rolig og sikkert, og resultatet av de kommunale valg, som blev foretat i fjor, de viser, at der ikke ved den omstændighet, at kvinderne fik almindelig stemmeret, blev bevirket nogensomhelst forstyrrelse, nogensomhelst ulemper; men valgene gik
125 sin rolige og greie gang allikevel. Og hvad nu de statsborgerlige valg angaar, saa viser ogsaa de, at kvinderne er fuldt modne for deltagelsen i valgene. Og der er særlig en ting, jeg vil peke paa; baade de kommunale valg og de statsborgerlige valg viser, at kvinderne har set og kjendt sin begrænsning; de har visst at indrette sig paa en ganske fornuftig maate. Man kunde ha frygtet for, at de muligens
130 vilde ha kommet til at stille krav om selv at bli med i kommunestyrene og i denne forsamling i en større utstrækning, end tilfældet har været. Men erfaringen har vist, at de paa en ganske fornuftig og rimelig maate har visst at begrænse sine krav. Det synes jeg, er et av de mest talende vidnesbyrd for, at man med tryghet og ganske rolig kan gaa til at la samtlige disse kvinder bli
135 stemmeberettiget.

Der er sagt, at hvis man skulde gaa til almindelig stemmeret ogsaa for kvinder, saa vilde det være farlig. Socialismen vilde faa vind i seilene; det vilde være socialisterne, som vilde seire ved dette. Jeg tror ikke, de anskuelser næres i denne
140 forsamling nu. Ialfald har jeg visshet, at mindretallet i komiteen ikke, naar de motsætter sig saken, har den frygt, og at det er av den grund, mindretallet gjør det. Et av mindretallets medlemmer, hr. Thallaug, har hat anledning til som medlem av Lagtinget at uttale sig noksaa tydelig i den retning; men det har dog tidligere været fremholdt i denne forsamling. Ogsaa her mener jeg, at

vedkommende var helt paa vildspor.

150 For mig staar det slik, at her er der ikke, naar man skal ta sit standpunkt til denne sak, spørsmaal om, hvilket politisk parti skal vinde eller tape ved stemmeretsutvidelsen. Her er ikke spørsmaal om, hvilke anskuelser skal faa større indflydelse ved stemmeretsutvidelsen. Vi lever ikke længere i den tid, da det er et faatal, som skal styre og sige: vi alene vet, hvad der er til landets gavn; vi
155 lever i en tid, da alle skal være med og sige sit ord. Og hvis det er slik, at den overveiende del av det norske folk, enten det er mænd eller kvinder, nærer anskuelser i en bestemt retning, saa vil det være ganske uriktig av de andre at hindre, at disse anskuelser kommer til orde og faar den indflydelse, som de skal ha. Det er nødvendigt i vor tid, at de forskjellige opfatninger, de forskjellige
160 anskuelser møtes og brytes; men i denne kamp maa man la alle ha de vaaben, som det rettelig tilkommer dem at ha. Skulde det for eksempel være saa, at det socialistiske opfatning hadde flertal i vort land, tror jeg, det vilde være aldeles uriktig av os andre, som ikke delte deres opfatning, om vi ved hjælp av tvang skulde hindre disse anskuelser fra at gjøre sig gjældende. La meningene komme
165 frem og brytes frit og la det ske paa det samme grundlag; la alle ha de samme vaaben. Da mener jeg, at sandheden kommer frem.

Dette var tanker, som jeg vil sige saadan rent i sin almindelighet gjør sig gjældende for mig, men likeoverfor det enkelte spørsmaal, som her foreligger,
170 saa tror jeg ikke noget enkelt politisk parti kan vente nogen særlig vinding; jeg mener, det er det hele samfund, som vil vinde paa det; jeg mener, det vil være til nytte for utviklingen i det hele og store, at de kommer med allesammen.

Det er sagt av mindretallet, at de nærer tvil om, hvorvidt kravet paa en utvidelse
175 av stemmeretten er almindelig fra kvindernes side. Den tvil forekommer mig at være litt underlig; ser man paa statistiken saa vil man se, at interessen hos kvinderne er noksaa stor, den er sterkere end kanskje de fleste hadde tænkt sig, at den var, og efter den interesse, som man finder ikke alene i byerne, men ogsaa i landdistrikterne, saa maa det siges at være et almindelig krav utover det hele land
180 for at faa dette spørsmaal løst nu. Alle de forestillinger, som er kommet fra de forskjellige dele av vort land, forestillinger, som er kommet ind aar after aar her til Stortinget, og som ogsaa iaar er indkommet, det viser noksom det. Jeg tror, det vilde være til gavn, om man nu løser dette spørsmaal, saa man fik det ut av

185 verden, jeg tror ikke, det vil være til gavn for nogen, om man nu skal gaa til en
valgkamp paany med dette spørgsmaal uløst, og jeg finder i det, som er anført av
mindretallet, ikke den mindste grund for en utsættelse; jeg finder i det hele tat
ikke, at der er noget, som taler for en utsættelse nu. Jeg er tilbøielig til at spørge:
hvad nøler I efter?

190

195

Kilde

Stortingstidende 1911, s. 2609-2612.

Emner

Debatt, Innlegg i Stortinget, Kvinner, Kvinnesak, Stemmerett

200

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/alle-skal-vaere-med-og-sige-sit-ord>

205

210

215

220